

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

TA'LIM MUASSASALARIDA TARBIYAVIY ISHLARNING NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI

*SAMARQAND VILOYATI SAMARQAND DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
PEDAGOGIKA NAZARIYASI VA TARIXI MAGISTRANTI*

MUSTAFOYEVA MOHINUR MURODJON QIZI

ILMIY RAHBAR

MUHABBAT EGAMBERDIYEVNA

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim muassasalarida olib boriladigan tarbiyaviy ishlarning nazariy hamda metodologik asoslari yoritilgan. Tarbiya jarayonining mazmuni, maqsadi, vazifalari, tamoyillari va metodlari tahlil qilinib, zamonaviy ta'lim tizimida tarbiyaviy faoliyatning o'рни ochib berilgan. Shuningdek, tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda pedagogning kasbiy mahorati, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanish zarurligi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Tarbiya, ta'lim, metodologiya, pedagogik jarayon, ma'naviy tarbiya.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalash jamiyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi nafaqat bilimli, balki yuksak ma'naviyatli, mustaqil fikrlaydigan, vatanparvar va mas'uliyatli shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu sababli ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni ilmiy asosda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarbiyaviy ishlar – bu o'quvchi-yoshlarning ma'naviy, axloqiy, estetik, jismoniy va intellektual rivojlanishiga qaratilgan maqsadli pedagogik faoliyatdir. Tarbiya inson shaxsini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri bo'lib, u ta'lim bilan uzviy bog'liq holda olib boriladi. Zero, ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi yaxlit pedagogik jarayon hisoblanadi.

Asosiy qism

Tarbiyaviy ishlarning mohiyati va mazmuni. Tarbiyaviy ishlarning asosiy mohiyati yosh avlodni jamiyat talablariga mos ravishda tarbiyalash, ularda ijtimoiy hayot uchun zarur bo'lgan fazilatlarni shakllantirishdan iboratdir. Tarbiya jarayonida insonning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari, ijtimoiy faolligi va ma'naviy qadriyatlari rivojlanadi. Ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

ma'naviy-axloqiy tarbiya;

vatanparvarlik tarbiyasi;

estetik tarbiya;
ekologik tarbiya;
huquqiy tarbiya;
mehnat tarbiyasi;
jismoniy tarbiya;
oilaviy hayotga tayyorlash.

Mazkur yo'nalishlar yoshlarning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi. Tarbiyaviy ishlarning nazariy asoslari Tarbiyaviy ishlarning nazariy asoslari pedagogika fanining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Pedagog olimlar tarbiya jarayonining qonuniyatlari, tamoyillari va metodlarini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Tarbiya nazariyasining asosiy maqsadi – komil insonni shakllantirishdir. Komil inson deganda bilimli, odobli, mehnatsevar, vatanparvar va ma'naviy yetuk shaxs tushuniladi.

Tarbiyaviy ishlarning nazariy asoslari quyidagilarga tayanadi:

1. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. Bu yondashuvda o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari inobatga olinadi. Har bir bolaning qobiliyatini rivojlantirish tarbiyaviy ishlarning asosiy vazifalaridan biridir.

2. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda tarbiyalash
Yoshlarni milliy an'ana, urf-odat va qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash bilan birga, insonparvarlik, bag'rikenglik, adolat kabi umuminsoniy fazilatlarni ham shakllantirish muhimdir.

3. Tarbiyaning uzluksizligi va izchilligi. Tarbiya jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. U oilada boshlanib, maktab, oliy ta'lim va jamiyat bilan hamkorlikda davom ettiriladi.

4. Faoliyat orqali tarbiyalash. Inson faqat nazariy tushunchalar orqali emas, balki amaliy faoliyat davomida tarbiyalanadi. Shu sababli o'quvchilarni turli tadbirlar, loyihalar va jamoaviy ishlarga jalb etish muhimdir.

Tarbiyaviy ishlarning metodologik asoslari

Metodologiya – bu faoliyatni tashkil etish usullari va tamoyillari haqidagi ta'limotdir. Tarbiyaviy ishlarning metodologik asoslari pedagogik jarayonni samarali tashkil qilishga xizmat qiladi.

Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda quyidagi metodlardan foydalaniladi:

Ishontirish metodi: Bu metod orqali o'quvchilarda ijobiy qarashlar, axloqiy tushunchalar shakllantiriladi. Suhbat, ma'ruza, bahs-munozara kabi usullar ishontirish metodiga kiradi.

Namuna ko'rsatish metodi: Pedagogning shaxsiy namunasi tarbiya jarayonida katta ahamiyatga ega. O'qituvchining odobi, muomalasi va mas'uliyati o'quvchilar uchun ibrat bo'ladi.

Rag'batlantirish metodi: O'quvchilarning ijobiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash, maqtov va mukofotlash orqali ularda motivatsiya hosil qilinadi.

Nazorat va talab metodi: Tarbiyada intizomni shakllantirish uchun ma'lum talab va nazorat tizimi bo'lishi kerak. Bu metod o'quvchilarda mas'uliyat

hissini rivojlantiradi.

Jamoa orqali tarbiyalash: Jamoa o'quvchining ijtimoiylashuviga katta ta'sir ko'rsatadi. Sinf jamoasi, to'garaklar va turli tadbirlar orqali o'quvchilarda hamkorlik, do'stlik va o'zaro hurmat shakllanadi.

Zamonaviy ta'limda tarbiyaviy ishlarning ahamiyati

Hozirgi kunda axborot texnologiyalarining rivojlanishi, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi yoshlar tarbiyasiga turlicha ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni zamonaviy talablar asosida tashkil etish zarurati ortmoqda. Zamonaviy tarbiyaviy ishlar quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi: innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish; interaktiv metodlarni qo'llash; o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish;

media madaniyatni shakllantirish; psixologik yondashuvlarni kuchaytirish; ota-ona va mahalla bilan hamkorlikni rivojlantirish.

Ayniqsa, yoshlarni yot g'oyalar ta'siridan himoya qilish, ularda tanqidiy fikrlash va ma'naviy immunitetni shakllantirish bugungi tarbiya tizimining muhim vazifalaridan biridir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarning nazariy-metodologik asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotda samarali qo'llash yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi. Tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda ish olib borish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, pedagoglarning kasbiy mahorati, oilaning tarbiyadagi o'rni va jamiyat bilan hamkorlikning mustahkamligi tarbiyaviy ishlarning samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir. Barkamol avlod tarbiyasi esa davlat va jamiyat taraqqiyotining asosiy garovidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
3. Podlasiy I.P. Pedagogika. – Moskva, 2015.
4. Axborot asrida ta'lim- tarbiya. Tuzuvchilar: B.X. Daniyarov, A.E. Rahimov, F.X. Jabborov – Toshkent: Akadem nashr.2012.

